

ОПЕРАЦИЈЕ 6. КОРПУСА НОВЈ У СЛАВОНИЈИ

(У првој половини 1944. године)

Славонија је у току читавог нашег рата била поприште интензивних ратних дејстава која су се одвијала у специфичним условима с обзиром на њен геополитички положај, теренске услове, састав становништва и економски потенцијал. То је густо насељен и богат крај који је готово две трећине равничаст, испресецан путевима, са две уздужне и четири рокадне железничке пруге и у којем је окупатор заједно са усташко-квислиншким формацијама распоредио густу мрежу гарнизона да би обезбедио што потпунију контролу и економску експлоатацију. Устанак се у Славонији почео развијати нешто касније него у осталим крајевима Југославије, но, једном отпочета, народноослободилачка борба у том крају није имала већих осека, него је непрекидно и стално јачала без обзира на све објективне тешкоће тако да је у периоду о којем је реч у овом чланку, на релативно малом простору Славоније било 10 434 борца.

Славонија је по националном саставу широко подручје. У највећем делу живе измешано Хрвати и Срби, а поред њих многе националне мањине — Чеси, Словаци, Мађари, Немци и нешто Талијана. Овако разнолик састав становништва чиније је рад партијских организација сложенијим, а спровођење линије КПЈ у погледу братства и јединства морало је непрекидно бити у центру пажње. Захваљујући правилном раду Партије већ су се у првим партизанским одредима нашли у истим редовима Хрвати и Срби, као и припадници националних мањина које су се, у ствари, више заталасале 1943. године те су тада створене и неке њихове јединице, као чехословачка бригада „Јан Жишка“, мађарски батаљон „Шандор Петефи“ и немачка чета „Ернест Телман“. Ове јединице су у то време биле једине формације тих националности у поробљеној Европи које су се с оружјем у руци бориле против фашизма.

Од великог значаја за развој народноослободилачке борбе у Славонији био је долазак банијске пролетерске чете у првој поло-

вини 1942. године и, нешто касније, делова крајишког пролетерског батаљона. Они су славонским партизанима пренели искуства из крајева у којима је оружана борба раније почела, заједничким дејствима створена је већа слободна територија, а успеси су појачали прилив нових бораца тако да је октобра 1942. дошло до формирања најпре 12. а потом 16. и 17. славонске бригаде и коначно 12. славонске дивизије. Почетком 1943. године створене су још две бригаде, 18. и 21. које су ушле у састав 28. дивизије. Од 12. и 28. дивизије формиран је 17. маја 1943. године Први славонски корпус који је касније добио назив Шести.¹⁾

Изразита карактеристика борби славонских партизана је да су се оне одвијале на претежно равничастом и често добро прегледном земљишту, да су и непријатељева упоришта која је требало нападати била у равници, да су окупаторови гарнизони били врло мало удаљени један од другог па су и могућности за интервенцију и пружање помоћи нападнутом упоришту биле велике, да је непријатељева авијација са блиским аеродрома лако подржавала копнену војску појављујући се брзо и изненадно на било ком делу ове територије итд., што је све захтевало и одговарајућу тактику партизанских јединица, кретање готово искључиво ноћу, одвајање за осигурање и обезбеђење већег дела снага, најчешће осетно већег него што су биле снаге које су одређене за напад. Посебну пажњу изискивала је служба безбедности, као и збрињавање болесних и рањених бораца.

Свему томе треба додати да се непријатељ, имајући у виду и економске интересе, такођер грчевито борио за сваки педаљ земље настојећи да што пре поново окупира свако село које су наше јединице ослободиле. То је доводило до непрекидних активних дејстава у којима су се једна и друга страна готово редовно смењивале с тим што је иницијатива све више припадала партизанима. Тако у првој половини 1944. године долази до великог интензивирања операција Народноослободилачке војске, по броју месту и јачини, у односу на раније стање. Борбе у равници постају једна од битних карактеристика тог периода у Славонији, па су и искуства стечена у њима веома значајна за проучавање нашег рата.

¹⁾ Почетком 1944. године у саставу 6. корпуса НОВЈ били су 12. и 28. дивизија, Источна и Западна група НОП одреда, 12. ударна бригада, артиљеријски дивизион и диверзантски батаљон — укупно 10 434 борца и руководиоца. Од наоружања корпус је имао 6 131 пушку, 176 аутомата, 322 пушкомитраљеза, 91 митраљез, 44 минобацача, 8 пт пушака, 4 пт топа, 5 других топова, 2 хаубице и 540 пиштоља.

Оперативно подручје корпуса обухватало је просторију ограничену линијом: ушће реке Илове — р. Илова до Сигета — пут Сигет — Вел. Грђевац — с. Брзаја — с. Турнашица — с. Шкракле (на Драви) — р. Драва до ушћа у р. Дунав — Вуковар — Винковци — Жупања — р. Сава до ушћа р. Илове.

У саставу 12. дивизије биле су тада 18, Бродска и чехословачка бригада „Јан Жишка“, а у саставу 28. дивизије 17. и 21. бригада. 12. бригада је од новембра 1943. до средине маја 1944. дејствовала у средњој Босни, када се враћа у Славонију и улази у састав 12. дивизије.

Источна група НОП одреда имала је Осјечки, Диљски и Пожешки НОП одред, а Западна Билогорски, Даруварски и Посавски НОП одред.

У то време Немци су водили зимске операције у источној Босни, на Банији и Кордуну, у Далмацији, Лици, Жумберку, Покупљу, Туропољу, Горском котару и Хрватском приморју. Да би обезбедили несметан саобраћај и пребацивање својих јединица у области јужно од Саве, они су појачали посаде на прузи Београд — Загреб и Нова Капела Батрина — Нашице, као и у рејону Пакраца и даруварске котлине. Поред тога, они су непрекидно упадали на ослобођену територију Славоније поред железничких пруга, те им је успело да успоставе редован саобраћај између Винковаца и Загреба, Осијека и Нашица и Пакраца и Банова Јаруге.

У таквој ситуацији Главни штаб НОВ и ПО Хрватске је, у духу наређења Врховног штаба НОВ и ПО Југославије, поставио 3. јануара 1944. године задатак јединицама 6. корпуса да главним снагама дејствују на железничкој прузи Београд — Загреб²⁾, Нова Капела Батрина — Нашице — Осијек и Врпоље — Осијек, а мањим у Подравини на простору Вировитица, Нашице, р. Драва да би онемогућиле непријатељев саобраћај, везале веће његове јединице за ту територију, мобилисале нове борце и нападале на упоришта.

У духу тих задатака, штаб 6. корпуса је 16. јануара 1944. године наредио својим јединицама да нападну непријатељева упоришта Пореч, Чаглин и Кулу ради ликвидирања њихових посада и повезивања слободне територије Дилја, Крндије и Папука.

Упориште Чаглин бранио је 6. усташка батаљон јачине око 1 000 војника. Оно се налазило на малој узвишици око које је био брисани простор. Усташе су организовале солидну спољну и унутрашњу одбрану села изградивши 17 бункера повезаних саобраћајницама, а за одбрану је било припремљено и неколико кућа од тврдог материјала.

Села Пореч и Кула леже у равници. И она су била утврђена великим бројем бункера, добро утврђеним отпорним тачкама и саобраћајницама. Пореч је бранило 160, а Кулу 200 Немаца и припадника немачке националне мањине. Суседна упоришта су: Слав. Пожега са око 2 600 Немаца, гестаповаца, домобрана, усташа и жандарма; Плетерница са 390 Немаца и домобрана; Нашице са око 1 450 Немаца, усташа и домобрана и Славонски Брод са око 2 250 непријатељских војника. Из Чаглина, Пореча и Куле непријатељ је чешће упадао у околна села, пљачкао, убијао и терорисао становништво. Држећи њих, он је јединицама корпуса отежавао дејства, знатно смањивао слободну територију и отежавао везу између Дилја и остале ослобођене територије Славоније.

Двадесет осма дивизија, са Пожешким и Осјечким НОП одредом Источне групе одреда, добила је задатак да заузме Чаглин и постави осигурање према Слав. Пожеги, Нашицама, Поречу и Кули, а да по заузимању Чаглина нападне и заузме Пореч и Кулу.³⁾

²⁾ На делу пруге Банова Јаруга — Винковци.

³⁾ За напад на Чаглин одређена је 17. бригада; 21. бригада (без 2. батаљона) требало је да заседам јужно и западно од мајур Феровац затвори цесте

Напад на Чаглин отпочео је 22. јануара у 4.15 часова. Јединице 17. бригаде су, после неколико узастопних јуриша, успеле да потисну непријатеља у центар, одакле је давао жесток отпор. После подне се део непријатељевих снага пробио према истоку. Борба се наставила током идуће ноћи и дана, кад су деморалисане усташе неорганизовано покушале да продру у правцу Нашица, Слав. Брода и Куле, искористивши погодност што је 17. бригада извукла две чете из упоришта и пребацила их на положаје према Нашицама. Наше јединице које су се налазиле у упоришту гониле су непријатеља 2 км изван места и осујетиле његову главнину да се пробије. Тако је упориште Чаглин заузето после 36-часовне борбе.

На дан почетка напада око 15 часова немачка колона, јачине око 1 000 војника, кренула је из Слав. Пожеге у помоћ угроженом упоришту. Њу су у рејону с. Бјелишевац напаале из заседе јединице 21. бригаде и после трочасовне борбе принудиле је на повлачење у полазни гарнизон. Истог дана око 12 часова усташки батаљон из Нашица, који је кренуо ка Чаглину, дочекан је у рејону с. Црмошњак (јужно од Нашица) од једног батаљона Осјечког НОП одреда. После петочасовне борбе и ту је непријатељ принуђен на повлачење у полазни гарнизон.

Још док је трајала борба за Чаглин, ноћу 22/23. јануара, око 24 часа, напали су 4. батаљон 17. бригаде и један батаљон Осјечког НОП одреда Пореч, а 4. батаљон 21. бригаде и један батаљон Пожешког НОП одреда Кулу. После кратке борбе наше јединице овладаше су Поречом, али је посада успела да се са целокупним наоружањем повуче у Кулу. Јединице које су нападале Немце у Кули нису успеле да заузму ово место, те су се повукле са намером да се припреме за поновни напад у току ноћи 23/24. јануара.

23. јануара су немачке, усташке и домобранске снаге из Слав. Пожеге и Плетернице кренуле у две колоне у правцу Куле са задатком да пробију заседу јединица 12. дивизије и помогну опседнутом гарнизону. Све до предвече јединице 18. бригаде пружале су непријатељу жесток отпор код с. Ђосинац, Зарилац, Кнежци, Калинић и Билач, али су се тада морале повући због немања муниције и непријатељевог продора код с. Кнежци. Тако је непријатељ дошао у Кулу и ојачао овај гарнизон.

Истог дана непријатељ је интервенисао јачим снагама из Нашица. Једна његова колона нападала је правцем Нашице — Церемо-

Кула — Слав. Пожега и Кула — Плетерница; Осјечки НОП одред (без једног батаљона), са 2. батаљоном 21. бригаде, да постави заседе на цести Нашице — Кула (код Граца); Пожешки НОП одред да контролише рејон Кутјева и да врши демонстративне нападе на Пореч и Кулу. Дванаеста дивизија, са Диљским НОП одредом Источне групе одреда, добила је задатак да спречи долазак непријатељевих ојачања из Плетернице, Слав. Брода и Ђакова. Заседу код с. Тулника на комуникацији Чаглин — Плетерница поставила је 18. бригада (без једног батаљона); Бродска бригада осигуравала је комуникацију Чаглин — Ђаково код с. Ченкова, Левањске Вароши, Слободне Власти и Паке, а Диљски НОП одред цесту Слав. Брод — Чаглин код с. Горњи Слатиник. Корпусна резерва (један батаљон Осјечког НОП одреда) налазила се код Липовице, на цести Латиновац — Пореч.

шњак, друга правцем Нашице — жел. станица Зољан, а трећа из рејона с. Лонџица према жел. станици Зољан у позадину наших јединица. Приметивши на време маневар непријатеља, наше јединице су се послужиле ратним лукавством. Намерно су напустиле део одбрамбених положаја и направиле отвор кроз који су пропустиле другу непријатељеву колону, тако да је дошло до судара између две непријатељске колоне од којих је свака мислила да напада партизане. Кад су обе колоне приметиле да су обмануте прекинуле су борбу, али су их тада наше снаге напаале у један и други бок, приморале на повлачење и гониле до самих Нашица.

После заузимања Чаглина, батаљони 17. бригаде размештени су у селима: Чаглин, Милан-Луг, Љесковица и Лонџица. 24. јануара око 13 часова немачке снаге из Куле кренуле су преко Пореча ка Чаглину и Милан-Лугу. Развиле су се жестоке борбе између њих и делова 17. бригаде, које су трајале до 17 часова кад је нашим јединицама наређено да напусте Чаглин и Милан-Луг. Тиме су завршене борбе за Чаглин, Кулу и Пореч које су трајале од 22. до 24. јануара.⁴⁾

ДЕЈСТВА У ФЕБРУАРУ И МАРТУ

После борби за Чаглин, Пореч и Кулу, штаб 6. корпуса је наредио да се 28. дивизија пребаци у долину р. Орљаве (у рејону Орљавца и Бучког Каменског), а 12. да се повуче у рејон Ораховице ради одмора, сређивања и попуне.

По доласку 28. дивизије у одређени рејон непријатељ је почео са припремама за нов напад ради уништења партизанских јединица на овом подручју, пљачке и паљења села и проналажења наших позадинских установа.⁵⁾

Да би спречио надирање непријатељевих снага и уништио их на просторији Бучје, Кричке, Кусоње, штаб 6. корпуса је наредио 7. фебруара штабу 28. дивизије да са 21. бригадом нападне домобранске јединице у рејон Будићи, Бучје, Цикоте, а да им са 17. бригадом онемогући да се повуку из Бучја у правцу Пакраца и Бадљевине. Даруварском НОП одреду наредио је да активно дејствује у рејону Бадљевине и Дарувара и онемогући повлачење непријатељевих делова према Дарувару.

Осмог фебруара ујутро непријатељеви делови почели су да надиру из Бучја и Будића ка Бучком Каменском, али су одбијени и

⁴⁾ У овим борбама непријатељ је имао 379 мртвих, међу којима је био и „заповедник“ посаде у Чаглину. Наше јединице имале су 114 мртвих и 227 рањених. Заплењено је: 2 топа са 234 гранате, 1 шт топ са 20 граната, 6 митраљеза, 7 пушкомитраљеза, 1 минобацач са 6 мина, 164 пушке, 1 камион, 1 мотоцикл, а уништени су 22 теретна вагона и 1 камион.

⁵⁾ За овај подухват одредио је три батаљона из састава 4. брдске бригаде и ојачао их артиљеријом, инжињеријом и тенковима, 1. и 2. батаљон 8. брдског домобранског пука из Пакраца и 2. батаљон 4. брдског домобранског пука из Дарувара отпочели су с надирањем 7. фебруара у правцу Бучја. Они су у току дана задржавани slabим снагама 28. дивизије и Даруварског НОП одреда, те им је успело да продру само у рејон с. Ожеговци, Бучје и Будићи.

принуђени на повлачење према Пакрацу. Гонили су их 2. и 4. батаљон 17. и 1. и 4. батаљон 21. бригаде. Други батаљон 21. бригаде напао је из заседе непријатељеву главнину код с. Бранежаца, али се под притиском бројно јачег непријатеља и тенкова морао повући. Истовремено је непријатељева побочница, која је ишла левом страном пута према Пакрацу, наишла на заседе 1. и 3. батаљона 17. бригаде код Драговића, Кусоње и Брусника и била принуђена на одступање према Сирачу. Даруварски НОП одред није био у могућности да потпомогне дејства јединица 28. дивизије јер је водио борбу са 3. батаљоном 4. брдског пука око Пакрана и Бијеле (близу Дарувара). Повлачење непријатеља у Пакрац и Дарувар завршено је 8. фебруара 1944. године до 18.30 часова, чиме је окончан напад делова 4. брдске домобранске бригаде на 28. дивизију и осујећени његови планови.

Од средине фебруара до краја марта пребациване су немачке јединице из Београда према Загребу, а из Босне и јужног дела Хрватске преко Славоније за Мађарску. Пребацавање се вршило у етапама углавном железничком путем Београд — Загреб и цестима од Слав. Брода према Загребу, Ђакову и Осијеку; од Банове Јаруге преко Дарувара и Ђулавеца за Вировитицу. За време пребацавања увек се уз комуникације и железничке пруге налазило много непријатељевих војника који су заједно са сталним посадама обезбеђивали пролаз. Поред овога непријатељ је јачим снагама пљачкао по Подравини застрашујући становништво и упадао на Било-гору, Папук и Диљ-гору.

Због овакве ситуације јединице 6. корпуса налазиле су се углавном на планинским масивима Псуња, Диља, Крндије, Папука и Било-горе, одакле су дејствовале према могућностима, оријентишући се на рушење железничких пруга и комуникација, уништавање возног парка и непријатељеве живе силе. Поред тога, 28. дивизија радила је 10 дана на пребацавању жита за Лику и Горски котар. Иако није било великих акција, јединице корпуса су успеле да диверзијама и мањим препадима успоре, а на неким пругама да за одређено време и онемогуће кретање непријатељевих транспорта.⁶⁾ Тиме су принудиле непријатеља да током фебруара и марта појачава своје гарнизоне, како би осигурао редован саобраћај.⁷⁾

⁶⁾ Тако је услед напада јединица 28. дивизије, у фебруару обустављен саобраћај на главној прузи Београд — Загреб три дана, а на прузи Нова Капела Ватрина — Плетерница шест дана. Јединице 12. дивизије, Источне и Западне групе НОП одреда такође су извеле низ успешних диверзија и напада на комуникације Загреб — Београд, Банова Јаруга — Дарувар — Вировитица, Слав. Пожега — Ђаково, Ђаково — Нашице и друге. Од фебруара до почетка априла уништено је 18 локомотива, 137 вагона, 46 мостова, 36 камиона, 11 тенкова и друго. Заплењено је: 4 топа, 1 минобацач, 31 митраљез, 28 пушкомитраљеза, 595 пушака 267 500 метака, а заробљен 351 непријатељски војник.

⁷⁾ Крајем марта на подручју Славонска Пожега, Плетерница, Чаглин, Кула, Јакшић и с. Тренково налазили су се делови 42. ловачке дивизије, а на просторији Осијек — Тењ — Ђаково — Вировитица 8. СС коњичка дивизија. У Липику, Пакрацу, Бадљевини, Дарувару и Грубишном Пољу биле су јединице 4. брдске домобранске бригаде; у Подравској Слатини, Ђурђеновцу и Нашицама 15. 16. и 18. усташки батаљон; у Дарувару 2. батаљон 1. усташке бригаде; у Осијеку 2. пук гардијске Павелићеве бригаде; на подручју Банова Јаруга — Нова Градишка — Ватрина — Слав. Брод — Плетерница и у Осијеку налазили

У току овог периода извршена је реорганизација јединица 6. корпуса. Тако је у фебруару реорганизована чехословачка бригада „Јан Жишка“ и стављена под команду штаба 6. корпуса, а 1. марта од делова Диљског и Пожешког НОП одреда формирана је Осјечка бригада. Она је ушла у састав 12. дивизије. Бродска бригада изашла је из састава ове, а ушла у састав 28. дивизије. Крајем марта јединице 28. дивизије су се налазиле у рејону Вилић-Села и Бучког Каменског, 12. дивизије на подручју Диљ — Крндија; одреди Источне групе на сектору Подравска Слатина, Пожешка котлина, Пожешка гора, Осиек и Доњи Михаљца, а јединице Западне групе НОП одреда су дејствовале око с. Г. и Д. Вријеске, В. и М. Бастаја, Пакрана, Пакраца, Ванове Јаруге и Окућана.

НАПАД НА ПОДРАВСКУ СЛАТИНУ

Главни штаб НОВ и ПО Хрватске је 30. марта 1944. године поставио пред штаб 6. корпуса, у циљу разбијања главних усташко-домобранских снага, олакшања дејства наших јединица у Подравини и мобилисања нових бораца, следеће задатке: да главнина корпуса дејствује на просторији Вировитица — Чачинци — Дарувар и ослободи Подравску Слатину; да делом снага избије на р. Драву и мобилише нове борце; да више активира одреде на својим подручјима постављајући им конкретне задатке и пружи им већу помоћ у осамостаљивању.

У духу тих задатака штаб 6. корпуса је 31. марта одлучио да нападне Подравску Слатину,⁸⁾ коју је бранило око 450 усташа из 15. усташког батаљона, 80 домобрана и 60 жандарма. Уприште је било утврђено многобројним бункерима, жичаним препрекама и минским пољима.

Напад је отпочео 4. априла у 4.30. Први јуриш није успео због слабе координације пешадије и артиљерије и јаког усташког отпора.

су се 3. и 4. батаљон саобраћајне бригаде и 6, 7. и 8. стражарски батаљон. Поред њих, у Славонији су у то време били и делови 1. и 5. посадне бригаде (у Херцеговцу, Бјеловару, Новој Градишци, Новској и Осиеку), Врзе бригаде (у рејону Громачника), 1, 2. и 3. ловачке бригаде (у рејону Винковаца, Бјеловара и Слав. Брода), 2. допунске бригаде (у рејону Винковаца, Сл. Пожете, Нове Градишке и Осиека), 2. домобранског пука (у рејону Бјеловара), 3. и 4. жандармеријског пука (у Осиеку, Новој Градишци и Сл. Броду), као и разне немачке полицијске јединице, па и оне које су биле на одмору и сређивању. Бројно стање свих непријатељских снага износило је преко 50 000 војника.

⁸⁾ Двадесет осма дивизија, са Вилогорским и Даруварским НОП одредом и Коњичким ескадромом, добила је задатак да делом снага заузме Подравску Слатину, а другим делом да постави осигурања према Вировитици и Дарувару; 12. дивизија одређена је да спречи продор непријатељевих снага из Доњег Михаљца и Нашица; Пожешки НОП одред распоређен је на цести Ораховица — Кутјево, а Осјечки и делови Диљског НОП одреда на линији Зољан — Св. Мартин. Диверзантски батаљон добио је задатак да пре напада поруши све мостове на просторији Вировитица, с. Феричанци, с. Мославина ради успоравања и онемогућавања доласка непријатељевих ојачања из Д. Михаљца, Вировитице и Нашица. Као корпусна резерва остављена је чехословачка бригада „Јан Жишка“ у с. Иван—Бријер.

Напад је поновљен предвече, али опет без успеха те су се делови 28. дивизије задржали на ивици града.

За то време делови 16. и 18. усташког батаљона из Нашица и Ђурђеновца и један усташки батаљон из Доњег Михољца ојачан тенковима напали су јединице 12. дивизије на линији Хумљани — Чађавица. Две непријатељеве колоне су одбијене према с. Мославина и с. Црнац. Трећој колони је успело да у рејону Ђурин-Југа запоседне десну обалу потока Воћин и да тамо заноћи. Док су се водиле те борбе, јединице Осјечког НОП одреда одбиле су у рејону с. Зољан и Св. Мартин неколико пута испале 16. усташког батаљона из Нашица. Даруварски НОП одред, у борби код Вел. Бастаја и Брђана, принудио је делове 4. пука 4. брдске бригаде на повлачење у правцу Дарувара.

Подравска Слатина је по трећи пут нападнута 5. априла у 1 час. Јединице које су нападале град са источне стране успеле су да потисну непријатеља и уђу у центар. Но, остали делови нису искористили овај продор па се непријатељ средио и противнападом одбио наше јединице. У 10 часова извршен је и четврти напад. После жестоких борби за сваки бункер и сваку зграду Подравска Слатина је до 17 часова очишћена од непријатеља. Делови 21. бригаде гонили су усташе до с. Грабић, одакле су се вратили у ослобођену Слатину омогућивши тако непријатељу да се несметано повуче у Горњи Михољцац.

Петог априла је колону тенкова која је надирала цестом Мославина — Чађавица зауставила 18. бригада код Дравског канала. Код Ђурин-Југа, под јаким непријатељевим притиском, делови 4. батаљона 18. бригаде повукли су се са својих положаја, те су се усташе пребациле на леву обалу потока Воћин. Штаб 12. дивизије је на место продора убацио један батаљон који је успео да потисне непријатеља. Тада су усташама дошла нова ојачања па су се поново пребациле на леву обалу потока Воћин и у току ноћи 5/6. априла одбиле противнапад наших јединица.

Док је 12. дивизија одбијала нападе јаким усташких снага, делови Диљског НОП одреда нанели су усташама код с. Зољан велике губитке и принудили их на повлачење према Нашицама; јединице Билогорског НОП одреда су, после краће борбе код с. Резовац, одбациле усташку колону ка Вировитици.

Заузимање Подравске Слатине и оријентисање наших снага према Подравини принудили су Немце да делове 42. ловачке дивизије пребаце из Мађарске у Славонију. Они су, заједно са 16. и 18. усташким батаљоном и снагама из Вировитице, отпочели 6. априла напад на јединице 6. корпуса и у борбама до 9. априла присилили наше снаге да се повуку на линију Ораховица — Слатински Дреновац — Воћин. Тиме су завршене борбе за Подравску Слатину.⁹⁾

⁹⁾ У борбама од 4. до 9. априла непријатељ је, према нашим подацима, имао 588 мртвих и рањених и 70 заробљених војника. Заплењено је 172 пушке, 5 пуцкомитраљеза, 6 митраљеза, 1 пт топ, 119 ручних бомби, 44 гранате и 50 мина, 2 камиона, 2 путничка аутомобила, 3 мотоцикла, 2 радио-станице, 2 вагона уља, 62 000 метака и друго. Први диверзантски батаљон је уз помоћ других јединица порушио 18 мостова и 32 бетонска бункера. Јединице 6. корпуса имале су 61 мртвог и 149 рањених бораца.

Одмах после напуштања Подравске Слатине од стране наших јединица и њеног заузимања од стране Немаца, усташко-немачке снаге су продужиле са нападима на слободну територију у рејону Вођина и с. Ђералија. Да би им онемогућио да упадну на ослобођену територију на подручју Папука, везивањем већих снага за упоришта, штаб 12. дивизије је наредио да Осјечка бригада и Подравски батаљон нападну у току ноћи 9/10. априла Ђурђеновац и Феричанце¹⁰⁾. Железничку станицу Феричанци напао је Подравски батаљон, али је није заузео, јер је непријатељ био добро утврђен у бункерима. Ђурђеновац је напала Осјечка бригада. Изненађен њеним силовитим јуришем, непријатељ је напустио бункере и разбежао се по селу и оближњим шумама, а највећим делом се прикупио у фабрици паркета дајући тако јак отпор да су је наше јединице заузеле тек у зору. Како је из Нашица и Подравске Слатине разбијеној посади могла притећи помоћ, нашим јединицама је наређено да се повуку на своје раније положаје. Пре повлачења запаљени су железничка станица, фабрика паркета, електрична централа, складишта и наслаге грађевинског материјала. После напуштања овог места, непријатељ је јачим снагама запосео Ђурђеновац и Феричанце, као и остале гарнизоне на комуникацији Нашице — Подравска Слатина.¹¹⁾

После првог напада јединица 12. дивизије на ова места, штаб 6. корпуса је за ликвидацију њихових посада ангажовао 12. и 28. дивизију, Источну групу НОП одреда, Коњички дивизион, део артиљеријског дивизиона и 1. диверзантски батаљон. Дванаеста дивизија добила је задатак да нападне Ђурђеновац, постави заседе према Доњем Михољцу и с. Мославина и поруши железничку пругу и мостове око Ђурђеновца; 28. дивизији постављен је задатак да заузме Феричанце, постави осигурање према Нашицама, Подравској Слатини и Чађавици и поруши железничку пругу и мостове између Нашица и Ђурђеновца; Источној групи НОП одреда наређено је да постави заседе на цести Нашице — Осиек и Ораховица — Кутјево, да нападне Нашице с јужне стране и веже непријатељев гарнизон. За корпусну резерву одређени су по један батаљон из Пожешког и Билогорског НОП одреда и распоређени у рејону с. Газије.

Напад на Ђурђеновац и Феричанце отпочео је 21. априла 1944. у 23 часа. У Феричанцима је непријатељ пружио жесток отпор, али је око подне 22. априла почео одступати ка Ђурђеновцу. Ђурђеновац

¹⁰⁾ У Ђурђеновцу је тада било око 200 усташа и чета домобрана, а у Феричанцима (око железничке станице) око 60 усташа.

¹¹⁾ У Феричанцима је било 80 усташа из 18. усташког батаљона и 20 домобрана из железничког батаљона. Посада је била смештена у седам бункера око железничке станице и код железничког моста, на потоку Стара река. У Ђурђеновцу је било око 400 усташа из 18. усташког батаљона, 32 жандарма и око 300 Руса-белогардејаца. Непријатељ је осигуравао упориште бункерима. За одбрану су биле подешене и зграде у самом месту. Оближњи гарнизони имали су: Подравска Слатина 1800 усташа и Немаца; Нашице 1500 домобрана, усташа и Немаца; Доњи Михољац 1100 усташа, жандарма и Немаца.

нису напаале све јединице једновремено, како је било предвиђено и наређено, па се непријатељ средио и организовао ефикаснију одбрану. До 11 часова 22. априла јединице 18. бригаде су успеле да заузму само неколико бункера, углавном због слабих веза и недовољног садејства. Тога дана је Нашица напад усташке колоне из Доњег Михољца, али су усташе из Нашица пробиле положаје 4. батаљона 17. бригаде у рејону Брезика и ушле у Ђурђеновац. Тиме је посада гарнизона ојачана, а јединице које су нападале и водиле борбу у самом месту доведене су у тежак положај. Како је штаб 12. дивизије раније употребио своју слабу резерву и није могао другим јединицама спречити непријатељев продор, то је наредио 18. бригади да се повуче у правцу Феричанаца. Делови 17. бригаде 28. дивизије, који су били на положајима код Зољана, видевши продор усташа према Ђурђеновцу, упали су у Нашице и принудили непријатеља да део својих снага врати у ово упориште. Продором делова 17. бригаде у Нашице спречени су већи губици код осталих наших јединица.

Док су јединице 12. и 28. дивизије водиле ове борбе, Западна и Источна група НОП одреда, чехословачка бригада „Јан Жишка“ и 1. диверзантски батаљон оријентисали су се по наређењу штаба корпуса на рушење мостова и комуникација да би онемогућили пребацивање непријатељевих трупа и материјала и уништавали његову живу силу и технику.¹²⁾

Ове диверзије су олакшале дејства дивизија и њихово задржавање и политичко деловање у Подравини, те успоравале кретање непријатељевих јединица и транспорта материјала. Поред тога, одреди су помагали народноослободилачким одборима при сакупљању стоке за рад и осигурању сетве и мобилисали око 500 нових бораца којима су попуњене јединице које су раније имале веће губитке.

НЕМАЧКА ОПЕРАЦИЈА „ОЛУЈА“

Офанзивна дејства јединица 6. корпуса у току априла у Подравини и на комуникацијама које пролазе Славонијом, те стварање велике слободне територије на Папуку, Псуњу, Диљу, Крндији, Билогори и Подравини, принудили су непријатеља да јачим снагама предузме напад на те јединице. Он је до 26. априла груписао своје снаге на кружној основици: Нова Градишка — Славонска Пожега — Плетерница — Слав. Брод — Нашице — Подравска Слатина — Вировитица — Дарувар — Пакрац са задатком да, дејствујући с југа, запада

¹²⁾ Тако су јединице Диљског, Посавског и Осјечког НОП одреда у току ноћи 16/17. априла порушиле железничку пругу од Слав. Брода до Новске на 70 места па је саобраћај био обустављен више од 8 сати. У току ноћи 18/19. априла Диљски НОП одред порушио је железничку пругу Београд — Загреб између Малина и Ориовца на 19 места, а 22. априла пругу Нашице — Осиек на неколико места. Порушена су и два железничка моста. У току ноћи 22/23. априла Пожешки НОП одред разрушио је железничку пругу између Нове Градишке и Старог Петровог Села на 8 места. Јединице чехословачке бригаде „Јан Жишка“ порушиле су 20. априла мостове на р. Илови и Чавловици, а 1. диверзантски батаљон 45 мостова само у Подравини.

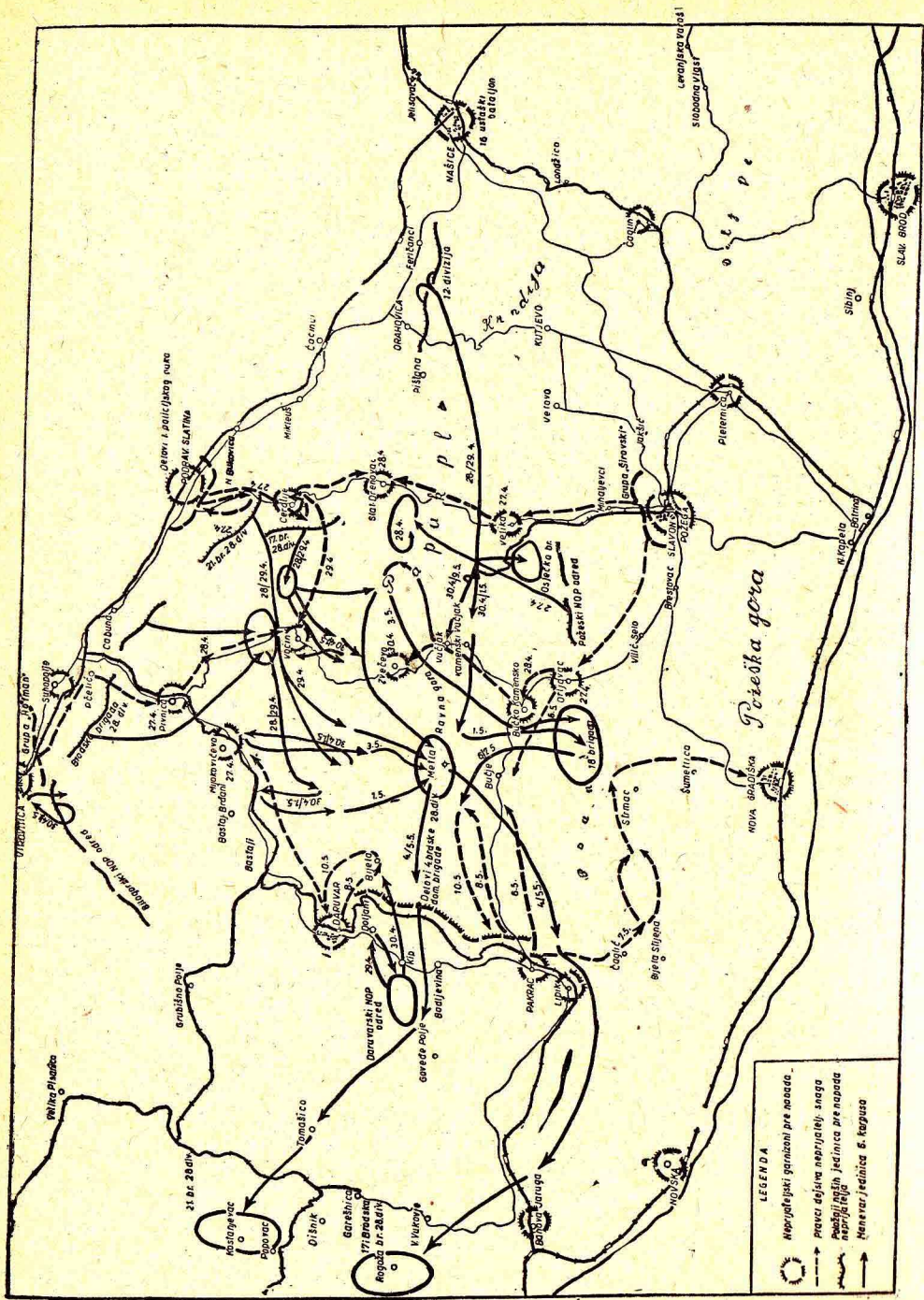
и севера, овладају слободном територијом, најпре на Папуку, а затим на Равној гори, Лисинама и Псуњу и униште наше јединице и позадинске војне установе (болнице, складишта хране и оружја, разне радионице и друго). За ову операцију Немци су ангажовали главнину 42. ловачке дивизије, 4. брдске домобранске бригаде и 1. полицијског пука, 2. батаљон Брзе домобранске бригаде, 16. усташки батаљон из Нашица и усташко-домобранске посаде из Подравске Слатине и Вировитице. Од ових јединица образовали су четири борбене групе: борбена група „Шировски“ надирала је из Славонске Пожеге; борбена група 1. полицијског пука из Подравске Слатине; борбена група „Хофман“ из Вировитице и борбена група „Запад“, формирана од јединица 4. брдске бригаде, из Дарувара, Бадљевине и Пакраца. Овој операцији непријатељ је дао шифровани назив „Олуја“.

Пре почетка напада јединице 12. дивизије налазиле су се на сектору с. Ораховица — с. Феричанци — Нашице; 28. дивизија у рејону с. Ђералије — с. Пивница — с. Пчелић, припремајући се, по наређењу Главног штаба НОВ и ПО Хрватске, за покрет у Мославину. Славонски партизански одреди су дејствовали на својим подручјима: Западна група у рејону Окућана, Пакраца, Банове Јаруге, с. Бијела и Било-горе, а Источна група у Пожешкој котлини, на планини Диљу и Крндији и на подручју Нашица и Осиека.

Како је штаб 6. корпуса правремено добио податке о снагама и намерама непријатеља, он је, с обзиром на обострану ситуацију, донео одлуку да са 28. дивизијом задржи борбене групе „Хофман“ и 1. полицијског пука, док не пристигне 12. дивизија у рејон с. Звечево, а затим да заједничким снагама нападне борбену групу „Шировски“ која је надирала из с. Бучко Каменско. Међутим, по овом плану није се могло дејствовати у почетку, јер јединице 12. дивизије нису на време стигле на одређену просторију, што је непријатељу првих дана омогућило да нашим слабијим снагама наметне борбе на широком фронту и да продре дубоко на слободну територију.

Двадесет и шестог априла 25. ловачки пук запосео је Пожешку котлину и сва села дуж цесте Нова Градишка — Славонска Пожега; 4. брдска домобранска бригада линију Липик — Дарувар; непријатељеве снаге из Вировитице запоселе су Сухопоље, док су делови 1. полицијског пука из Подравске Слатине извиђали у рејону с. Лукавац и с. Петрово Поље.

Напад је почео 27. априла из Славонске Пожеге, Подравске Слатине, Вировитице и Дарувара. Борбена група „Шировски“, која је надирала из Славонске Пожеге, успела је у току дана да без већих борби заузме села Орљавац, Стражеман и Велику. Пожешки НОП одред, који је водио борбу са овом колоном у рејону с. Орљавац и с. Михаљевци, морао се због надмоћности непријатеља повући на Папук. Борбена група „Хофман“ која је наступала из Вировитице и Сухопоља, сукобила се код с. Пчелић са јединицама Брдске бригаде 28. дивизије и после краће али жестоке борбе заузела с. Пивницу; делови 4. брдске бригаде из Дарувара заузели су с. Ђулавец (Миоковићево).

LEGENDA

- Naprijedni garnizoni pri napadu.
- Plozci doline naprijedni snaga naprijednih jedinica pri napadu.
- Menaraj jedinica s. zapada.

Борбена група 1. полицијског пука надирала је из Подравске Слатине преко с. Петрово Поље и с. Лукавац ка с. Мацуте и Воћину.

Колона која је заноћила у с. Орљавац продужила је 28. априла у правцу с. Бучко Каменско, где се око подне зауставила њена главнина, а претходница продужила долином Брзаје и предвече стигла у с. Каменски Вучјак.

Једна мања непријатељева колона избила је до с. Велика, а затим 28. априла на Папук, где се сукобила са јединицама Пожешког НОП одреда. Она је одбацила наше јединице према с. Вучјак и заузела Слатински Дреновац.

Борбена група „Хофман“, у садејству са деловима 4. брдског пука, продужила је 28. априла покрет у правцу с. Воћин, али је задржана од 21. и Бродске бригаде на линији с. М. Поповац — с. Хум — с. Лисичине — с. Кузма. Делови борбене групе 1. полицијског пука, који су били заноћили у с. Ћералије, продужили су покрет у правцу Слатинског Дреновца. Други део ове борбене групе кренуо је из Подравске Слатине у правцу с. Воћин, преко Бабићког брда и с. Петрово Поље. Јединице 21. бригаде, које су се налазиле на тим положајима, успеле су да одбаце непријатеља у полазни гарнизон, наневши му велике губитке. После ових борби, штаб 28. дивизије одлучио је да се јединице у току ноћи 28/29. априла повуку на просторију Точак — Јовановица — Петлова нога — Црни врх — Љуточ са задатком да дејством у бок и леђа непријатељевих снага спрече наступање јужне и западне борбене групе у правцу с. Воћин. Потпуно извршење овог задатка било је онемогућено непријатељевом надмоћности у људству и материјалу, па су његове колоне 29. априла ушле у с. Воћин и попалиле га.

Делови Даруварског НОП одреда су 29. априла напали делове 1. батаљона 4. брдског пука у с. Дољани (код Дарувара), али су се морали повући пошто је непријатељ био добро утврђен, а добио је и појачање из Дарувара.

Непријатељева колона из с. Вучјак је 30. априла ушла у с. Звечево, а остале су се задржале у рејону с. Воћин, Слатински Дреновац и Велика, претресајући терен.

На основу процене кретања непријатељевих колона, штаб 6. корпуса је наредио да их на цести с. Воћин — с. Бучко Каменско са источне стране нападну јединице 12, а са западне 28. дивизије.

У току ноћи 28/29. априла кренула је 12. дивизија преко Папука у правцу с. Х. Врховци са циљем да избије на цесту с. Бучко Каменско — с. Звечево, ликвидира непријатељеве посаде и пребаци се на Равну гору. Тако је ноћу 30. априла/1. маја једна њена група нападала с. Каменски Вучјак, друга с. Вучјак, а трећа Гредину.

Вучјак и Каменски Вучјак нападе су јединице 18. бригаде у две колоне. Прва је заузела Каменски Вучјак без борбе и пребацила се на Равну гору, не обазирајући се на своје суседе. Колона која је нападала Вучјак наишла је на јак отпор. Борбе су вођене несмањеном жестином до зоре, кад су се наше јединице повукле на Папук. Не-

пријатељева појачања из Звечева наишла су на заседу делова 18. бригаде и принуђена на повлачење.

Осјечка бригада напала је непријатеља на Гредини на сувише широком фронту па није могла створити ватрену надмоћност на једном правцу. Осетивши то, непријатељ је извршио противнапад јаким снагама и принудио бригаду на повлачење према Папуку.

Док су јединице 12. дивизије водиле ове борбе, 28. дивизија је ноћу 30. априла/1. маја напала делове 4. пука 4. брдске домобранске бригаде и борбене групе „Хофман“ на линији с. Воћин — с. Ђулавец — с. В. Бастаји, али је одбијена јер су непријатељеве снаге биле ојачане великим бројем тенкова.

Исте ноћи је Даруварски НОП одред напао делове 4. пука у с. Кип (код Дарувара), али је био принуђен да се повуче због доласка појачања из Дарувара. Истовремено је Билогорски НОП одред разоружао посаду три бункера у Вировитици и после краће борбе се повукао.

Првог маја је на свим секторима било само мањих сукоба. Два батаљона 18. бригаде са Равне горе пребацила су се преко цесте с. Бучко Каменско — Пакрац на Псуњ, а Бродска бригада на Равну гору. Ноћу 1/2. маја 17. бригада и главнина 21. бригаде напале су непријатеља у рејону Звечева, делови 21. бригаде Воћин, а Бродска бригада непријатеља у с. Саживија. У дводневним борбама наше су јединице одбијене, те се 28. дивизија 3. маја провукла на линију с. Зајле — Метла — Равна гора.

Делови 18. бригаде на Псуњу напали су ноћу 1/2. маја немачке снаге на линији с. Мијачи — Забрдски Тисовац, али су после краће борбе одбијени. Два батаљона 18. бригаде и један батаљон Осјечке бригаде са дивизијском болницом пребацили су се 3. маја са Лома на Равну гору и даље, преко цесте с. Бучко Каменско — Пакрац, на Псуњ, где су се спојили са 18. бригадом. Остале јединице Осјечке бригаде остале су на Папуку.

Четвртог маја Немци су кренули из с. Звечево, у две колоне: једном у правцу Љуточа, а другом према с. Зајле. Њихови делови из с. Бучко Каменско и с. Стријежевица упутили су се ка Равној гори са циљем да окруже и униште наше јединице. Колоне које су наступале у правцу Љуточа и Зајла принудила је 21. бригада на повлачење ка Звечеву. Бродска бригада се под притиском јачег непријатеља из Бучког Каменског и с. Стријежевице морала повући на Кршевину.

Истовремено са покретом непријатеља према Равној гори, једна његова колона из Бучког Каменског изненадила је 2. батаљон 18. бригаде у с. Забрдски Тисовац, нанела му велике губитке и одбацила према с. Забрдски Пргомељ.

Пошто је Главни штаб НОВ ПО Хрватске убрзавао одлазак 28. дивизије за Мославину, то је она кренула ноћу 4/5. маја у две маршевске колоне. Једна колона, састављена од 17. и Бродска бригада, отишла је преко Псуња у села Вел. Вуковје, Рогожа, В. и М. Бршљаница и Дишник; друга, у којој је била 21. бригада, пошла је

правцем Метла — Сирац — Кип — Тројеглава — Томашица и сме-стила се у села Костањевац, Поповац и делом у Дишник.

Петог и 6. маја Немци су појачали блокаду цесте Бучко Каменско — Пакрац и припремили напад на наше јединице на Псуњу да би их набацили на Саву и уништили. Због тога је штаб 6. корпуса наредио да се 18. бригада, 1. батаљон Осјечке бригаде и дивизијска болница пребаце на Равну гору, на којој није било непријатеља. Ноћу 6/7. маја, после добро извршених припрема, ове су се јединице про-биле на одређену просторију. Седмог маја непријатељ је отпочео напад на Псуњ, али кад је видео да тамо нема наших снага, његове једи-нице су се вратиле у Нову Градишку.

Осмог маја непријатељ је, са 1. и 2. батаљоном, 4. и 2. бата-љоном 8. брдског пука, кренуо из Дарувара и Пакраца на ослобођену територију око с. Бијела, с. Борки и Равне горе с циљем да уништи наше јединице на тој просторији. После дводневних борби са деловима 12. дивизије и Даруварског НОП одреда принуђен је на повлачење и 10. маја се повукао у полазне гарнизоне. Тако је завршена и непри-јатељева операција „Олуја“¹³⁾.

Тактиком дрског упада са више малих колона непријатељ је успео да пређе целу слободну територију, на којој је уништио 215 грађевинских објеката војно-позадинских власти, готово све кожаре (осим кожаре новоградишког војног подручја), затим 2 механичарске радионице, 3 болнице (из којих су евакуисани рањеници) и читав низ мањих објеката. Није му успело да пронађе склоништа жита и осталог материјала, нити рањеничке бункере, ни остале болнице на ослобо-ђеној територији.

И поред тога што је непријатељ у извесној мери остварио своје намере и планове да у економском погледу ослаби ослобођену тери-торију, није успео да опколи и уништи јединице 6. корпуса. Штаб 6. корпуса је брзим реаговањем на покрете непријатеља умео вешто да маневрује својим јединицама, при чему их непријатељ ни једном није принудио да прихвате борбу тамо где су биле много слабије у људ-ству и материјалу. Поред тога, јединице 6. корпуса су успеле да заш-тите становништво које је у току операције бежало пред неприја-тељем, плашећи се његових репресалија. Известан успех окупатора и привремено освајање земљишта нису били у складу са губицима које је претрпео. Због тога се може рећи да је подухват „Олуја“ завршен неуспехом по непријатеља.

ДЕЈСТВА 6. КОРПУСА ЗА ВРЕМЕ ДРВАРСКЕ ОПЕРАЦИЈЕ

После ових догађаја Главни штаб НОВ ПО Хрватске је поста-вио пред штаб 6. корпуса задатак да среди јединице и војно-позадин-

¹³⁾ У борбама од 26. априла до 10. маја јединице 6. корпуса заплениле су: 2 пт топа, 3 минобачаца, 5 митраљеза, 5 пушкомитраљеза, 48 пушака, 4 ауто-мата, 5 пиштоља, 1 радио-станицу, 210 граната и 22 000 метака. Уништено је 5 тенкова, 5 камиона, 3 путничка аутомобила, 1 санитетски ауто, а 2 моста су срушена. Непријатељ је имао око 750 војника и официра избачених из строја, а наше јединице 73 мртва, 185 рањених и 37 несталих бораца.

ске установе, да дејства усмери у Подравину, источну Славонију и даруварски срез, да појача рад међу домобранским војницима ради њиховог приступања партизанима, да пружи већу помоћ јединицама националних мањина. Све то имало је за циљ веће мобилисање нових бораца. У духу ових задатака, штаб Корпуса је наредио штабу 12. дивизије да делом снага дејствује на сектору папучко-крндијског (слатинског) војног подручја, а делом у рејону Нашица.

Штаб 12. дивизије је у другој половини маја груписао своје јединице на подручју с. Кула — с. Чаглин — северне падине Диљ-горе у рејону с. Ориовчић (источно од Плетернице), са задатком да спречавају и успоравају кретање непријатеља комуникацијама Слав. Пожега — Нашице, Слав. Пожега — Таково и Слав. Брод — Нашице и да заштите слободну територију од већих упада непријатеља, пљачки и убијања. Извршавајући тај задатак оне су се 24. маја сукобиле са деловима 1. козачке коњичке дивизије и усташко-домобранским снагама из Плетернице, Сибиња и Слав. Брода. Непријатељ је наступao из Плетернице једном колоном у правцу с. Кула, а другом у правцу с. Бук — Диједина Ријека, трећом из Сибиња преко Плавнице ка с. Зденци и четвртом из Слав. Брода ка с. Ориовчић. После борби код с. Куле непријатељ је у току дана одбацио јединице Осјечке бригаде у рејон Бектежа, а 12. и 18. бригаду после борби код с. Диједина Ријека и с. Ориовчић на гребен Диљ-горе јужно од с. Пака, те је заноћио у селима Матковића Мала, Дубовик, Горњи и Доњи Слатиник и Чаглин. Тада је штаб дивизије одлучио да са 12. и 18. бригадом 25. маја у 2 часа ујутро нападне његове делове у селима Матковића Мала, Дубовик, Горњи и Доњи Слатиник, а са јединицама Осјечке бригаде посаду од 400 војника у Чаглину. После трочасовне борбе у Чаглин је стигла помоћ у тенковима па је посада под њиховом заштитом извршила пробој. Јединице Осјечке бригаде су биле принуђене на повлачење у правцу с. Мигаловци. Јединице 18. бригаде напале су непријатеља у с. Матковића Мала и с. Ориовчић и после краће борбе принудиле га на повлачење у правцу Доњег и Горњег Слатиника који су нападале јединице 12. бригаде. Обе посаде су се ту сјединиле и одступиле у правцу Диједине Ријеке, с. Зденци и даље ка Плетерници, а 12. дивизија се разместила на просторији: Диједина Ријека — Рушева — Чаглин — Пака — Мигаловци.

Штаб 6. корпуса је 1. јуна, по наређењу Врховног штаба НОВ и ПО Југославије, дао задатак штабовима 12. дивизије, Источне и Западне групе НОП одреда да дејства својих јединица усмере на железничку пругу Београд — Загреб, на одсеку Винковци — Банова Јаруга. Јединице 12. дивизије и делови Источне групе НОП одреда требало је да поруше железничку пругу између Винковаца и Нове Капеле Батрине, а Пожешки и Посавски НОП одред између Нове Капеле Батрине и Банове Јаруге. Посавски и Пожешки НОП одред извршили су тај задатак ноћу 5/6. јуна. Они су дигли у ваздух три композиције, а пругу порушили на 102 места. Дивизија и делови Источне групе НОП одреда су ноћу 7/8. јуна порушили пругу на 152 места и дигли у ваздух три композиције.

Да би уништили мања упоришта којих је у већем броју било у источном делу Славоније и шире мобилисале нове борце, јединице 12. дивизије су у другој половини јуна, у складу са ранијом директивом штаба 6. корпуса, продужиле са нападама у том крају. Средином јуна оне су се пребациле у рејон с. Бизовац (близу Осијека ради напада на ово упориште.¹⁴)

Напад је отпочео 16. јуна 1944. у 1.15 часова. Налет јединица 18. бригаде био је брз и енергичан и за сат и по цео Бизовац је очишћен од непријатеља сем добро утврђене жандармеријске станице и једног бункера испред ње. Покушаји да се ликвидира и ова отпорна тачка остали су безуспешни, те је ујутру штаб 12. дивизије наредио повлачење, јер се јединице нису смеле дуже задржати у непосредној близини јаких непријатељевих упоришта Осијека и Валпова.

У току борбе су на заседу 18. бригаде наишли непријатељеви делови из Валпова и били одбијени. Кад им је пристигло појачање они су поновили напад, али су опет принуђени на повлачење претрпевши велике губитке. На заседе 12. и Осјечке бригаде наишле су непријатељеве снаге из Подгорача и Крндије. После краће борбе и оне су враћене у полазне гарнизоне.¹⁵)

После Бизовца нападнуто је упориште Подгорач (близу Нашица) у коме је било 500 немаца и 150 усташа и домобрана. Нападала је 12. бригада, док ју је 18. бригада обезбеђивала од Нашица, Осјечка бригада од Осијека и Ђакова, а Чехословачка бригада је поставила заседе на железничкој прузи и цести Нашице — Осијек.

Напад на Подгорач отпочео је 19. јуна 1944. године у 20 часова. Спољна одбрана разбијена је у првом налету, те се непријатељ већим делом повукао у неколико утврђених зграда у самом месту, а мањи је успео да побегне у правцу Нашица и Нашичке Брезнице. Из свих зграда, сем Старог града, непријатељ је брзо истеран убацивањем ручних бомби и малих врећица напуњених експлозивом. Истовремено је евакуисан ратни плен. Други батаљон 12. бригаде напао је јужни део дворца где је непријатељ давао жесток отпор, напуштајући собу по собу. Тек кад је дворцац запаљен неки непријатељеви војници су почели излазити и предавати се. Остали су изгорели или убијени експлозијом мина, граната и муниције који су били ускладиштени

¹⁴) У Бизовцу се налазило око 60 Немаца, 100 наоружаних цивила и 7 жандарма, смештених у зиданим бункерима и у жандармеријској станици. За њихово ликвидирање одређена је 18. бригада са јуришном четом 12. бригаде. Обезбеђења су постављена према Осијеку и Валпову. Дванаеста бригада имала је задатак да једном четом нападне железничку станицу Норманци, Прандановци и Крндију да би се њихове посаде задржавале у овим местима. Два батаљона постављена су у рејону с. Погановци и Будимци ради задржавања непријатеља из Подгорача и Крндије, а један батаљон остављен у дивизијској резерви. Осјечка и чехословачка бригада „Јан Жишка“ запоселе су Потњане, Брачевце, и Паљевину са задатком да обезбеде повлачење и прихват јединица 18. и 12. бригаде.

¹⁵) У овим борбама убијено је 122 а заробљено 14 непријатељевих војника. Наше јединице имале су 9 мртвих и 17 рањених бораца. Заплењено је 2 митраљеза, 42 пушке, 2 тромблona, 32 бомбе, 5 пиштоља, 6 000 метака, а уништено 2 камиона и 1 борна кола. Пруга је порушена на 30 места.

у дворцу. Тако је 20. јуна у Подгорачу ликвидирана и последња отпорна тачка уз велике непријатељеве губитке.¹⁶⁾

На заседу 18. бригаде, у међупростору између два батаљона, наишли су 20. јуна делови који су се повлачили из Подгорача и успели да се пробију ка Нашицама. Око 7.30 часова непријатељ из Нашица напао је јединице 18. бригаде у рејону. с. Стипановци, али је после двочасовне борбе разбијен и принуђен да се повуче у полазни гарнизон. И на положаје Чехословачке бригаде наишли су делови разбијене посаде из Подгорача и били или побијени или заробљени.

После ових успеха и великих непријатељевих губитака у људству и материјалу, штаб 12. дивизије је одлучио да се нападне упориште Крндија (северно од Ђакова), које је бранило око 200 Немаца и 150 наоружаних цивила.¹⁷⁾

Напад је отпочео 24. јуна 1944. године у 23 часа. Први батаљон Осјечке бригаде нападао је са јужне, 2. батаљон са једним водом јуришне чете са северне и источне, а 3. батаљон са западне стране. До 12 часова, 25. јуна, наше јединице су успеле да ликвидирају бункер код цркве, црквени торањ и два бункера на источној раскрсници села, те је непријатељ груписао своје снаге у школи, ватрогасном дому и у три бункера око ових зграда. Кад се приступило и ликвидирању тих отпорних тачака, непријатељу су стигла појачања па се Осјечка бригада морала повући преко Брачеваца и Потњана за Кучанце и Придворје.

Непријатељ који је из Ђакова пошао за Крндију наишао је 25. јуна у 8.45 на заседу 4. батаљона 12. бригаде код с. Горјански Ивановци, заобишао је, напао с бока и леђа и принудио је на повлачење. Непријатељ који је из Ђакова наступао у правцу Ђаковачке Сатнице одбијао је 1. батаљон 12. бригаде.

Око 15 часова непријатељ је интервенисао из Осијека у две колоне. Прва (јачина око 500 Немаца) је напала положаје 2. батаљона 12. бригаде код шуме Саонички луг и била одбијена, али се преко села Бекетинци провукла кроз међупростор 12. и 18. бригаде и са североисточне стране ушла у упориште Крндију. Друга колона је, у

¹⁶⁾ У свим овим борбама непријатељ је имао 361 мртвог и 101 заробљеног војника, а наше јединице 9 мртвих и 28 рањених бораца. Заплењено је 2 топа са 285 граната, 14 минобацача са 2 400 мина, 46 митраљеза, 650 пушака, 4 аутомата, 40 пиштоља, 600 ручних бомби, 320 000 метака, 2 путничка аутомобила, 410 ћебади, 400 пари одела, санитетског материјала и остале ратне опреме. Потпуно је уништен Стари град и у њему велика количина муниције, оружја и осталог ратног материјала.

¹⁷⁾ Око и у самом месту налазили су се бункери повезани саобраћајницама. Поред тога, Немци су за одбрану користили поједине тврде зграде, као и звоник цркве. Посада овог упоришта је често испадала у околна села, убијала, пљачкала и уопште терорисала становништво.

За напад је одређена Осјечка бригада са јуришном четом 18. бригаде; на линији Ђаковачка Сатница — Горјански Ивановци — Томашинци — Путиновци постављена је 12. бригада са задатком да спречи интервенцију непријатеља из Ђакова; 18. бригада је распоређена на линији: шума Катуншиће — Погановци — Будимци — Потњани ради онемогућавања да непријатељу дође појачање из Нашица и Осијека; коњички дивизион је контролисао Белу Вилу (на цести Ђаково — Подгорач).

садејству са авијацијом, напала 1. батаљон и једну чету 2. батаљона 18. бригаде на северној ивици шуме Крндија наневши им велике губитке. Иако је батаљон био готово преполовљен, остао је на положају све док му непријатељ није дошао иза леђа. После његовог повлачења завршене су и борбе за Крндију у којима је непријатељ имао 110 мртвих и рањених војника, а наше јединице 37 мртвих и 54 рањених бораца.

Од средине маја до краја јуна непријатељ је у другим деловима Славоније покушавао да оспособи железничке пруге и путеве за саобраћај, упадајући мањим снагама на слободну територију, али су га јединице Источне и Западне групе одреда увек одбијале. Знатно активније су биле диверзантске јединице дичући у ваздух мостове и возове, рушећи пруге и путеве. Само у јуну оне су дигле у ваздух 19 железничких композиција.

Операцијама у описаном периоду у основи је извршен основни део постављеног војно-политичког циља: интензивирање војних операција и ширење устанка у славонским равницама, мобилисање нових бораца, бројно јачање наших јединица, даље политичко разбијање окупатора и уништавање његовог а проширење нашег апарата власти. На ова наша дејства окупатор је реаговао ангажовањем јаким снага, но, упркос многим и обимним нападима, није успео да разбије јединице 6. корпуса. Штавише, оне су из борби изашле бројно јаче, боље наоружане и са још више искуства, а слободне територије које су изгубљене у првим окупаторовим налетима не само што су брзо враћене, него су и проширене. Непрекидном активношћу наших јединица, њиховим ударима и веома вештим маневровањем за подручје Славоније било је у то време приковано преко 50 000 непријатељевих војника. Оне су примењивале разноврсне облике борбених дејстава, од диверзија на комуникацијама до напада на утврђена упоришта.

Посебно ваља истаћи искуства стечена у нападима на насељена места од којих је окупатор изграђивањем отпорних тачака, бункера и постављањем препрека направио јака упоришта. Напад на такво утврђење у равници већ је сам по себи представљао тежак задатак и захтевао је велику борбеност, храброст, упорност и снажљивост бораца и старешина. Посебан проблем био је како обезбедити снаге које нападају од могућних брзих интервенција јачих окупаторових снага из околних гарнизона. Искуство је показало да се то најбоље постигло засадама. Постављене на најпогоднијем месту између нападнутог упоришта и гарнизона из којег му је могла стићи помоћ, заседе су имале двоструки задатак: да онемогуће било какву интервенцију споља, као и извлачење посаде из нападнутог упоришта. С обзиром на редовну потребу да се истовремено затвори више праваца, на засадама је био ангажован већи део снага, понекад и више од две трећине, и оне су врло често водиле тешке борбе и одирале су веома значајну улогу у нападу.

Велик допринос борби наших народа биле су и диверзије јединица 6. корпуса на железничким пругама, пре свега на магистрали

Београд — Загреб, и другим комуникацијама које пролазе кроз Славонију. Поред осетних губитака у живој сили и материјалним средствима који су тим диверзијама наносени окупатору, дужим или краћим прекидањем саобраћаја успоравано је, а повремено и онемогућавано, кретање његових транспората. Тиме му је било отежано прегруписавање снага, с једне, и уредно снабдевање, с друге стране. Непријатељ је стога био присиљен да знатне снаге одваја за обезбеђивање комуникација, чиме је слабио ударну моћ својих оперативних јединица, а да у крајњој линији ни на тај начин није постигао безбедност саобраћаја.

Услед жестоких даноноћних борби против, у злочинима огре-злог, непријатеља, јединице 6. корпуса имале су релативно велике губитке, а од тога доста рањеника које је требало збринути. Да нису биле лишене бриге о рањеницима, наше би јединице биле практично паралисане за офанзивне операције. Захваљујући заиста доброј, у првом реду, политичкој оперативној основици, а затим добро организованом позадини, за време непријатељевих офанзива сви непокретни рањеници били су смештени у „бункере“ (подземне болнице). Организација је била тако добра да никад ни једна од тих подземних болница није била издана или откривена или уништена од стране непријатеља. Непријатељ је откривао и спаљивао многе евакуисане болничке зграде, па и прелазио преко „бункера“, али рањенике никад није пронашао. Колико су такви успеси вредели како у оперативном тако и у морално-политичком погледу, није потребно посебно истичати. То се, поред осталог, види и у томе што су на збрињавање у Славонији долазили и рањеници из осталих крајева северне Хрватске и што јединице 6. корпуса никад нису дошле у ситуацију да морају водити битку за рањенике.

Рад осталих позадинских служби такође је задовољавао и био једна од компоненти војних успеха. За време офанзива и мањих непријатељевих упада, све команде војних подручја и места¹⁸⁾ су функционисале. Оне су, по потреби, биле покретне, напуштале су своја места и поново се враћале.

¹⁸⁾ На оперативном подручју 6. корпуса постојала је војна област која је имала 6 команди војних подручја: даруварско, слагинско, (раније папучко-крндијско), пожешко, новоградишко (раније суњско), вировитичко (раније билогорско) и бродско (раније дилско) и 14 команди места, са укупно 5 796 бораца и руководилаца. Војна област је располагала широко организованом мрежом разних радионица (кројачке, обућарске, механичарске, кожарске и др.), складишта, млинова за жито, амбуланти и болница. За време непријатељевих упада сав материјал је скриван под земљу и, сем мањих изузетака, сачуван.

Имајући у виду ове значајне војне успехе, корист операција 6. корпуса у описаном периоду треба ипак тражити првенствено у политичким резултатима. Наш долазак у крајеве у којима дотада нисмо војнички били условљавао је како војну тако и политичку мобилизацију маса. Наиме, у то време се код славонских Хрвата главна политичка борба није водила против усташа, који су већ давно били политички потпуно компромитовани, него против десног, прилично бројног крила ХСС. Захваљујући нашим успесима, знатан део чланова те странке почео је активно помагати народноослободилачку борбу, а многи су улазили и у наше војне јединице.¹⁹⁾ Тада је и више угледних функционера ХСС пришло нашем покрету.

Међу Србима у Славонији је највећа већина активно помагала народноослободилачку борбу. Занимљиво је истаћи да упорним спровођењем правилне политичке линије и будношћу Партије, четничтво није могло да ту поприми никакав војни облик за све време НОБ, мада је понегде било великосрпских тенденција. Непријатељ је стога покушао да пребаци мање четничке јединице из Босне, али су оне успеле да се само неколико дана задрже у Посавини. Разбио их је за ту прилику посебно формиран протучетнички батаљон састављен искључиво од Срба.

Ова два момента, као и правилна политичка линија према националним мањинама уз њихово окупљање у војним јединицама, знатно су убрзали нашу политичку и војну превагу у Славонији. То је значило и снажну афирмацију народне власти.²⁰⁾ Народни одбори су успешно решавали политичке, економске, војне и разне друге проблеме и тиме се још чвршће повезали с народом, да би се кроз то и сами брже развијали и изграђивали.

Војнички успеси омогућили су пун размах масовних организација и на ослобођеном и на окупираном делу Славоније. У омладинској организацији окупљено је у оно време 31 000, а у Антифашистичком фронту жена 41 785 чланова. То је била значајна снага за преношење и спровођење политике КПЈ.

Офанзивна дејства јединица 6. корпуса у првој половини 1944. године учврстила су његову оперативну основицу у Славонији створивши тиме услове за даље проширивање слободне територије и ослобођење даруварске и пожешке котлине. Упркос многобројних већих и мањих офанзива, непријатељ никада није успео да главнину наших снага потисне из овог краја. Штавише, славонске јединице су толико ојачале да су могле плански и на дуже време упућивати део снага у друге крајеве ради преношења искустава и пружања помоћи. Тако

је 12. пролетерска бригада била извесно време у Босни, 16. омладинска у Жумберку, а 28. дивизија у Мославини на Било-гори и Калнику. Међутим, највећи резултат трогодишње борбе у Славонији свакако је што је у овом периоду од крајње заоштрених односа међу припадницима разних националности доследним извршавањем партијских задатака, политичким радом и борбом, политика братства и јединства добила и материјалну превагу.

Потпуковник *ИВАН АНТОНОВСКИ*

¹⁹⁾ При крају прве половине 1944. године бројно стање 6. корпуса нарастало је на 11 229 бораца (без војне области, подручја и команди места). Од тога је било 5 644 Срба, 4 278 Хрвата, 57 Словенаца, 5 Црногораца, 65 муслимана, 136 Талијана, 321 Рус, 13 Јевреја, 201 Мађар, 359 Чеха, 73 Немца, 49 Пољака, 18 Украјинаца и 10 других народности.

²⁰⁾ Постојало је: 1 обласни, 5 окружних, 16 среских, 6 градских, 201 општински и 650 сеоских народноослободилачких одбора, од којих је 225 радило на окупираном подручју.

